

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

THE CURRENT STATE OF BANK SECRECY IN UKRAINE

Севастьяненко О.В., старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет

Миколок Н.В., студентка IV курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет

Стаття присвячена аналізу українського законодавства у сфері правового регулювання банківської таємниці. Розглянуто поняття та зміст даного виду таємниці як з наукової так і з правової точки зору. Висвітлено ключові виклики та проблеми, що виникають у цій сфері.

У роботі акцентується увага на аналізі основних нормативно правових актів, якими безпосередньо здійснюється правове регулювання вищезазначеної сфери.

Увага зосереджується на актуальних питаннях захисту конфіденційної інформації в банківській діяльності, зокрема, розглянуто нормативно-правову базу, що регулює збереження та розкриття банківської таємниці.

Аналізуються положення таких основних нормативно правових актів як Закону України «Про банки і банківську діяльність» та відповідні постанови Національного банку України, які встановлюють правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці.

Досліджено, який саме вид інформації відноситься до банківської таємниці та хто є суб'єктами права на неї. Здійснено кваліфікацію даних осіб відповідно до виконання ними своїх функцій в межах повноважень. Висвітлено їхні основні обов'язки.

Розглянуто порядок розкриття банківської таємниці в Україні. Наведено вимоги відповідно до яких має здійснюватися зазначений процес.

Окрема увага приділяється змінам, внесеним у березні 2024 року, які уточнюють та доповнюють перелік випадків, коли банківська таємниця може бути розкрита державним органам. А також здійснено огляд майбутніх новацій процесу розкриття банківської таємниці, які ще перебувають на стадії обговорення Верховною Радою України.

Стаття також висвітлює питання відповідальності за неправомірне розкриття банківської таємниці, як кримінальної, так і цивільної. Розглядаються конкретні статті Кримінального кодексу України та Цивільного кодексу України, що передбачають покарання та можливість відшкодування збитків за розголошення конфіденційної інформації.

Розкриваються проблеми з якими стикаються суб'єкти права на відповідний вид таємниці у процесі здійснення своїх повноважень та функцій. Наводяться конкретні неправомірні випадки розкриття банківської таємниці в Україні, незважаючи на існуючі законодавчі механізми захисту.

Стаття надає всебічний аналіз правового регулювання банківської таємниці в Україні, висвітлює основні проблеми та пропонує рекомендації щодо вдосконалення правової бази для підвищення рівня захисту банківської інформації.

Ключові слова: банківська таємниця, законодавче регулювання, фінансова безпека, конфіденційність, банки, клієнти, Національний банк України, відповідальність, нормативно-правова база .

The article is devoted to the analysis of Ukrainian legislation in the field of legal regulation of bank secrecy. The concept and content of this type of secret are considered from both a scientific and a legal point of view. The key challenges and problems arising in this area are highlighted.

The work focuses attention on the analysis of the main regulatory legal acts, which directly regulate the above-mentioned sphere.

Attention is focused on topical issues of protection of confidential information in banking, in particular, the legal framework regulating the preservation and disclosure of bank secrecy is considered.

The provisions of such basic normative legal acts as the Law of Ukraine "On Banks and Banking Activities" and the corresponding resolutions of the National Bank of Ukraine, which establish the rules for the storage, protection, use and disclosure of bank secrecy, are analyzed.

It has been investigated what kind of information belongs to bank secrecy and who are the subjects of the right to it. The qualification of these persons was carried out in accordance with their performance of their functions within the limits of their powers. Their main duties are highlighted.

The procedure for disclosing bank secrecy in Ukraine was considered. The requirements according to which the specified process should be carried out are given.

Particular attention is paid to the changes introduced in March 2024, which clarify and supplement the list of cases when bank secrets can be disclosed to state authorities. An overview of future innovations in the process of disclosure of bank secrecy, which are still at the stage of discussion by the Verkhovna Rada of Ukraine, was also reviewed.

The article also highlights the issue of liability for unlawful disclosure of banking secrets, both criminal and civil. Specific articles of the Criminal Code of Ukraine and the Civil Code of Ukraine, which provide for punishment and the possibility of compensation for damages for the disclosure of confidential information, are considered.

The problems faced by the subjects of the right to the appropriate type of secrecy in the process of exercising their powers and functions are revealed. Specific illegal cases of disclosure of bank secrecy in Ukraine, despite the existing legal mechanisms of protection, are given.

The article provides a comprehensive analysis of the legal regulation of banking secrecy in Ukraine, highlights the main problems and offers recommendations for improving the legal framework to increase the level of protection of banking information.

Key words: banking secrecy, legislative regulation, financial security, confidentiality, banks, clients, National Bank of Ukraine, responsibility, legal framework.

Постановка проблеми. Банківська таємниця є однією з ключових складових банківської діяльності, що забезпечує захист конфіденційної інформації клієнтів та сприяє довірі між банками та їхніми клієнтами. В Україні проблема захисту банківської таємниці набуває особливої актуальності у контексті розвитку інформаційних технологій, зростання кіберзагроз. Однією з основних проблем є недостатній рівень захисту інформації, що зберігається в банках, що може призвести до несанкціонованого

витоку інформації та порушення прав клієнтів. У зв'язку з цим, виникає необхідність дослідження сучасного стану правового регулювання банківської таємниці в Україні, визначення основних проблем та розробки рекомендацій щодо їх вирішення.

Метою статті є всебічний аналіз сучасного стану банківської таємниці в Україні з метою виявлення основних проблем правового регулювання та розробки рекомендацій щодо його вдосконалення. А також дослідити рівень

захисту конфіденційної інформації в банківській сфері України.

Стан опрацювання проблематики. У наукових колах існує значний інтерес до питань правового регулювання банківської таємниці, зокрема щодо забезпечення безпеки конфіденційної інформації та вирішення практичних проблем, пов'язаних з витоком інформації. Дане питання досліджували такі науковці як Білоусов Ю.В., Костюченко О.А., Корнієнко В.В., Марущак А.І., Орлюк О.П., Яковенко Р.В. та ін. Проте, необхідно відзначити, що деякі аспекти цієї проблематики залишаються недостатньо вивченими або потребують подальшого уточнення та дослідження.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід зазначити, що питання банківської таємниці регулюється в Україні на законодавчому рівні. Основним нормативно правовим актами у цій сфері виступає Закон України «Про банки і банківську діяльність» та постанова Національного банку України «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці». Також дане питання незначною мірою регулюється Цивільним та Кримінальним кодексами України.

Далі розглянемо, що саме включає в себе поняття банківської таємниці. Насамперед слід відмітити, що воно закріплене законодавством країни. Зокрема ч. 1 ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначає, що банківська таємниця – це інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємодій з ним або стала відомою третім особам при наданні послуг банку або виконанні функцій, визначених законом, а також визначена у цій статті інформація про банк [1].

Щодо наукового підходу до розкриття значення даного поняття, то слід сказати наступне. Аналізуючи різні думки та погляди науковців стосовно цього питання, можна зробити такий висновок. Банківська таємниця – це багатогранний інститут, що слід розглядати у вузькому та широкому сенсі.

У першому випадку під даним поняттям слід розуміти обов'язок банку зберігати в конфіденційності інформацію про операції своїх клієнтів, їхні рахунки та вклади (депозити), а також про операції та рахунки своїх кореспондентів. Передусім даний обов'язок спрямований на захист клієнтів від розголошення інформації, яка може бути використана проти них конкурентами або іншими недоброзичливцями.

У іншому випадку банківську таємницю слід розглядати як різновид службової таємниці. Це означає, що будь-яка конфіденційна інформація про клієнта, яка стала відома співробітнику банку в процесі його роботи, також підпадає під захист банківської таємниці.

Крім цього також слід відзначити, що законодавством України чітко визначено, яка саме інформація є банківська таємниця. Відповідно до ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» до неї відносять:

- відомості про банківські рахунки клієнтів;
- інформація про операції, проведені на користь чи за дорученням клієнта, вчинені ним правочини;
- фінансово-економічний стан клієнтів;
- інформація про організацію та здійснення охорони банку та осіб, які перебувають у приміщеннях банку;
- інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи – клієнта, її керівників, напрями діяльності;
- відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;
- інформація щодо звітності по окремому банку;
- коди, що використовуються банками для захисту інформації;

– інформація про фізичну особу, яка має намір укласти договір про споживчий кредит;

– інформація про організацію та здійснення інкасації коштів та/або перевезення валютних цінностей;

– інформація про банки чи клієнтів банків, що збирається від банків під час здійснення банківського нагляду, валютного нагляду, нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, оверсайту платіжної інфраструктури, а також нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

– інформація про банки чи клієнтів банків, отримана НБУ відповідно до міжнародного договору або за принципом взаємності від органу банківського нагляду іншої держави;

– рішення НБУ про застосування заходів впливу [1].

Далі перейдемо до розглядів суб'єктів права на банківську таємницю. Важливо зазначити, нормативно правовими актами чітко не визначає їхнього переліку. Аналізуючи ст. 61 Закону України «Про банки і банківську діяльність», до них можна віднести банки та НБУ, а також їхніх керівників та службовців; органи державної влади; юридичні та фізичні особи, які надають певні послуги банкам [1]. Даних осіб можна розділити на такі дві категорії як власники банківської таємниці та її утримувачів.

До перших зазвичай відносять клієнтів банку, що під час здійснення різноманітних фінансових операцій надають даним установам інформацію, яка може становити банківську таємницю.

До других – суб'єкти, на яких, відповідно до закону, покладено обов'язок зберігати банківську таємницю та яким надано право її розповсюджувати в межах виконання своїх повноважень. У більшості випадків дані функції належать безпосередньо банкам як одним із головних утримувачів банківської таємниці.

Слід зазначити, що існує чіткий порядок розкриття банківської таємниці, що регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність» та Постановою Правління Національного Банку України «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці», а також незначною мірою ЦК України.

Відповідно до цих нормативно правових актів дана інформація розкривається на запит юридичної чи фізичної особи або за рішенням суду, на запити органів прокуратури України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, органів Національної поліції України, органів Антимонопольного комітету України, центральним органам виконавчої влади, що реалізують державну податкову політику, у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, органам державної виконавчої служби, державним нотаріальним конторам і т.д. для виконання ними своїх функцій в межах своїх повноважень. Слід звернути увагу, що дані запити мають бути оформлені відповідно до вимог, які встановлюються НБУ. У випадку їх же недотримання банк має право відмовити в розкритті інформації, що становить банківську таємницю.

У разі якщо даний запит відповідає відповідним критерієм, то банк обов'язаний розкрити цю інформацію або дати мотивовану відповідь про неможливість надання відповідної інформації протягом 10 робочих днів із дня отримання вимоги, якщо інші строки не встановлені законодавством України. У іншому випадку якщо ж банк, якщо підготовка інформації перевищує вищезазначений строк її надання, зобов'язаний письмово повідомити про це службову особу або відповідний державний орган, що звернувся із запитом про надання інформації, та зазначити, у який строк надаватиметься інформація, що становить банківську таємницю [2].

Крім вищезазначеного варто наголосити, що у березні 2024 року Правління Національного банку України внесло зміни до Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці. Згідно слів НБУ розкриття банківської таємниці про рахунки клієнтів не зазнав змін. Вони й надалі гарантують таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта, які як і раніше, можуть бути надані банком виключно вищезазначеним суб'єктам.

Відповідно до норм попередньої редакції Закону України «Про банки і банківську діяльність» правоохоронці могли запитати в банків номери банківських рахунків, залишки коштів в них і проведені операції. Наразі цей перелік доповнено можливістю отримати інформацію про номер платіжної картки клієнта банку. Відповідна інформація може надаватися виключно на запит органів прокуратури України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національної поліції України, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Дана інформація допоможе відповідним органам розслідувати такі види злочину як платіжне шахрайство, зокрема вимагання коштів методами соціальної інженерії, фішингу тощо [3].

І навіть ще зараз Верховна Рада України опрацьовує законопроект щодо розширення переліку підстав розкриття банківської таємниці. Законопроект передбачено, що банки розкриватимуть інформацію, що становить банківську таємницю на запити Мін'юсту з метою вжиття заходів для розшуку майна осіб, до яких застосовано санкції, для забезпечення виконання рішення суду про заборону політичної партії, під час розгляду справ щодо захисту інтересів України як держави, а також на запити нотаріусів для вжиття ними заходів щодо встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин. Зокрема, нотаріуси зможуть отримувати дані про рахунки, кошти, рухоме майно та інше [4].

Слід також наголосити також на тому, що в Україні діє відповідальність за розкриття банківської таємниці, передбачена. Зокрема відповідно до ст. 232 Кримінального кодексу України її розголошення карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або пробацийним наглядом на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [5]. А відповідно до ч. 2 ст. 1076 Цивільного кодексу України у разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, клієнт має право вимагати від банку відшкодування завданих збитків та моральної шкоди [6].

Але незважаючи на це, в Україні існують неправомірні випадки розкриття банківської таємниці. Були зафіксовані випадки, коли працівники банків були викриті у тому, що він надавав клієнтам інформацію про рахунки інших осіб за грошову винагороду. Також час від часу в країні вчиняються кіберзлочини внаслідок яких хакери можуть отримати доступ до інформації про рахунки клієнтів банків.

Висновок. Законодавством України достатньо зрозуміло визначено поняття банківської таємниці та які саме відомості підпадають під банківську таємницю, що включає інформацію про рахунки, операції, фінансовий стан клієнтів, організацію охорони банку, організаційно-правову структуру юридичних осіб-клієнтів та інші аспекти діяльності банку і його клієнтів.

Також нормативно правовими актами чітко регулюється процес розкриття банківської таємниці, який ще й досі перебуває в процесі змін та доопрацювань

Крім цього варто зазначити, що в правовому регулюванні питання банківської таємниці існують деякі проблеми. Зокрема попри наявність відповідальності за неправомірне розкриття банківської таємниці, все ж такі трапляються несанкціоновані випадки її розголошення. Це вказує на необхідність посилення контролю та заходів безпеки для запобігання зловживанням і захисту інтересів клієнтів банків. Таким чином, забезпечення належного рівня захисту банківської таємниці залишається важливим завданням для української фінансової системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. / База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 22.05.2024).
2. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці : Постанова Правління Нац. банку України від 14.07.2006 р. № 267 / База даних «Законодавство України»/ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0935-06#Text> (дата звернення: 22.05.2024).
3. Доступ до банківської таємниці, як раніше, залишається обмеженим. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dostup-do-bankivskoyi-tayemnitzi-yak-ranishe-zalishayetsya-obmejenim> (дата звернення: 23.05.2024).
4. Людмила Присяжна. Рада схвалила законопроект щодо розширення переліку підстав розкриття банківської таємниці Think brave. Think brave Останні новини бізнесу України URL: https://biz.ligazakon.net/news/227969_rada-skhvalila-zakonoprokt-shchodogrozshirennya-perelku-pdstav-rozkrittta-bankvsko-tamnitzi (дата звернення: 23.05.2024).
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. / База даних «Законодавство України»/ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. / База даних «Законодавство України»/ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.05.2024).